

ביאורים

היום, כשחטר לנו בית המקדש וקרבו הפסח, אנו ממשיכים לאכול את המצה והמרור. אכילה זו איננה סמל וטקס מהעבר שלנו, אלא בעלת מהות ותוכן. הקב"ה נתן לנו את קרבן הפסח כגילוי על הקשר שבין עם ישראל לה', "כי חלק ה' עמו". על כן, אפילו בזמן שאין קרבן, יש לאכול את המצה והמרור. ישנם שני ביטויים לקשר זה: בפסח אנו רואים כיצד הפכים כמו חירות וגאולה, מצה ומרור, באים מה' ממש כמו עצם מציאות האומה שלנו. תוכן נוסף הקיים באכילת המצה ומרור מתייחס להשגחת ה'. הקב"ה הוא המביא את ישראל למצבי שעבוד וגאולה, כלומר כל מצבי החיים שלנו, ואפילו הרחוקים ביותר זה מזה, הם חלק מביטוי הקשר העמוק של עם ישראל אל הקב"ה. אם-כן המצוות הללו מעידות על הבורא שממנו החירות והשעבוד. ובנוסף לכך הן מעידות על הקשר שלנו עם ה', שמחמתו יש לנו חירות ושעבוד.

לפי הסבר זה קשה: מדוע אין חיוב של אכילת מרור מהתורה בזמן שאין בית המקדש קיים? המהר"ל עונה שתי תשובות לשאלה זו, הראשונה היא כי החירות שקיבלנו ביציאת מצרים היא תמידית. לעומת זאת השעבוד לא נולד מיציאת מצרים, אלא שקרבן הפסח, שמעיד על הקשר עם ה', הוא הסיבה לאכילת המרור. לפי זה הטעם לציווי על המרור מדרבנן הוא כנגד השעבודים הזמניים במציאות, המתרגשים על ישראל בכל הדורות. סיבה נוספת לכך שהגלות מופיעה רק באופן חלקי היא כי ה' מביא עלינו רק דברים טובים. מובן עתה כי המרור הוא רק מדרבנן, מפני שאופני הגלות השונים אינם מבטאים את שלמות רצון ה', אלא רק מובן עקיף של השגחתו עלינו.

בזמן שיש פסח, אפשר לאכול גם מרור באותה קומה רוחנית של אכילת מצה, מדאורייתא. באותה העת הגלות מהווה אמצעי ומעבר אל הגאולה. אבל בזמן שאין פסח וכבוד ה' נסתר מעינינו קשה להבין איך המרור, איך קשיי החיים כולם, מצטרפים לחשבון האלוהי הגדול של הנהגת העולם. לכן, במצב זה אכילת המרור יורדת בדרגתה לכדי חיוב דרבנן, כפי שיתבאר טעם הדבר בהמשך הפרק (המתעניין מוזמן לעיין בהמשך דברי המהר"ל).

הרחבות

• טוב ה' לכול

אָבֵל מִן הַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ בָּא הַטּוֹב כְּאֲשֶׁר יְדוּעַ. בדברי המהר"ל אנו מוצאים שני צדדים לביאור עניין ה'רע' בעולם: א. הרע מגיע כיוון שיש חיסרון באדם, מקבל הרע. ב. הרע שמגיע מאתו יתברך הוא לתכלית הטוב.

העניין השני, שאפילו הרע הוא לתכלית הטוב, מתבאר בהרחבה בספרי החסידות: "חייב אדם לברך על הרעה כשם שמברך על הטובה [משנה ברכות ט, ה]. וצריך ביאור איך יהיה זה אפשר, שיהיה באמת בלב האדם שווה רעה וטובה? אבל העניין הוא, כי באמת אין דבר רע יורד מן השמים. שגם הרע כולו טוב, וכשיאמין האדם זה באמת לאמיתו יהיה שמח בכל פעולות והתנהגות שהשם יתברך מתנהג עמו, וזהו גם כן מה שאנו מייחדים שמו ואומרים 'ה' אלהינו' פירושו: מדת הדין (אלהים) ומדת הרחמים (ה)', 'ה' אחד' - הכל אחד למעלה בשרשו. וממילא נמשך מזה: ואהבת את ה' בכל לבבך - אפילו נוטל את נפשך" [מראה יחזקאל שמות, כי תשא]. אמנם בעינינו אנו רואים את הרע כרע, אך כיוון שבסופו של דבר הכל לתכלית טובה, נמצא שרע עצמו מבחינה מסויימת טוב.

עומד בפני עצמו. חכמים תקנו לאכול מרור גם כשאין הפסח קרב, כדי להורות שמי שיש לו חירות יש לו שעבוד.

הטעם השני: מצוות המרור מורה שאף שהשעבוד בא מהקב"ה, הגורם לשעבוד הוא העם המשועבד, כי בזמן שהוא אינו ממלא ייעודו הוא חסר ואז בא עליו השעבוד מהקב"ה. מהקב"ה שהוא טוב מגיע טוב לנבראים כידוע, לכן גם השעבוד הבא ממנו הוא לתכלית טובה, כמו שנאמר: כי גר יהיה זרעך... ועבדום ועינו אותם ארבע מאות שנה... ואחרי כן יצאו ברכוש גדול, כלומר תכלית השעבוד כדי שאחר כך יצאו ברכוש גדול. לכן המרור מהתורה רק כאשר מקריבים את הפסח, לומר שממעלת הפסח, דהיינו שאנו שייכים לקב"ה, באים המצה והמרור. כלומר המרור אינו עומד בפני עצמו, אלא הוא טפל לפסח, שכן הוא רק אמצעי לתכלית הטובה, על כן אין המרור מן התורה אלא רק כאשר הוא בא עם הפסח, כמו שנאמר: על מצות ומרורים יאכלוהו. דברים אלו אמיתיים וברורים. בארנו לך את שלושת המצוות: פסח, מצה ומרור.

[לתכלית - למטרה.]

המהר"ל המבואר 'קול חי'

והרי לך מצות הפסח שנגאכל עמו מצה ומרור, כי הפסח הוא שאנו אל השם יתברך שהוא אחד, ומן השם יתברך אשר הוא אחד שתי המדות, אשר האחת מצה מורה על החרות, והשנייה השעבוד. כי מי שהוא אחד יש בידו שתי המדות, כמו שהתבאר. או שתאמר כי הפסח הוא מה שאנו אל השם יתברך כמו שהתבאר למעלה, ובמה שאנו אל השם יתברך נמשך לנו המצה ונמשך לנו המרור, הכל כמו שהתבאר למעלה. וזה מצות פסח על מצות ומרורים, אבל בזמן שאין בית המקדש, מקיים המצוה לאכול מצה ומרור בשביל זה הטעם עצמו, כי החרות והשעבוד הכל מן השם יתברך שהוא אחד, ומי שגאלנו מעבדות לחרות הוא ששעבד אותנו גם כן. ולפיכך צוה אותנו שנגאכל המצה שהיא החרות והמרור המורה על השעבוד כאחד. או כמו שאמרנו, כי המדרגה העליונה הזאת שישיראל הם אל השם יתברך, בה קנו החרות ובה קנו השעבוד, הכל כמו שהתבאר למעלה.

אָמַנְם אין המרור מן התורה לשני טעמים: האחד כי אין המרור הוא זמנו בעת החרות, אף כי כמו שקנו ישראל החרות כך קנו מדת השעבוד כמו שהתבאר, מכל מקום אין זמן החרות זמן השעבוד. ולא כך כאשר היה הפסח, שהיה המצה והמרור נאכל עם הפסח בלבד, מפני כי מן המדרגה הזאת מה שאנו אל השם יתברך בא המצה והמרור, וזה הני שפיר, דהא הפסח הוא זמנו עתה, ומן המדרגה הזאת נמשך החרות והשעבוד, ולכך המצה והמרור מן התורה עם הפסח. אבל כאשר אין פסח, אף כי המצה הוא החרות ומי שיש לו חרות יש לו שעבוד גם כן, מכל מקום אין נמשך זה מזה וכל אחד דבר בפני עצמו. הנה המצה מן התורה ומרור דרבנן, כי מצוה דרבנן היא לומר כי מדרגת החרות ומדרגת השעבוד הכל אחד הוא, ומי שיש לו אחת יש לו גם השנייה.

ועוד טעם שני, כי מצות המרור המורה על השעבוד, אף כי בא מן השם יתברך שעבוד, אין זה רק מצד המקבל, כאשר יש חסרון במקבל אז יבא מן השם יתברך השעבוד על המקבל, אבל מן השם יתברך בא הטוב כאשר ידוע, ואף אם הוא מביא השעבוד, הוא מביא אותו לתכלית הטוב, וכמו שאמר הפתוח (בראשית טו, יא): כי גר יהיה זרעך, ועבדום וענו אתם ארבע מאות שנה ואחרי כן יצאו וגו', לומר כי השעבוד הוא לתכלית שאחר כך יצאו ברכוש גדול. לפיכך אין המרור מן התורה, רק עם הפסח הוא מן התורה, לומר ממדרגה זאת שאנו אל השם יתברך נמשך המצה והמרור. שפנין שהוא נסמך ונטפל עם הפסח, כדכתיב: על מצות ומרורים יאכלוהו, הרי אין לו מציאות בעצמו והוא טפל עם הפסח. ודברים אלו אמתיים וברורים מאוד, והתבאר לך אלו שלש מצוות: פסח ומצה ומרור.

הרי התבארה המצה לאכול את הפסח עם מצה ומרור, כי מצוות הפסח היא משום שאנו שייכים לקב"ה שהוא אחד, ומהקב"ה שהוא אחד באות שתי מציאויות מנוגדות, החירות עליה מורה המצה והשעבוד עליו מורה המרור, על כן באה מצוות הפסח עם מצה ומרור לומר שהקב"ה אחד ומידו הכל. או שתאמר כי אנו שייכים לקב"ה שהוא אחד, ושייכות זו מביאה לנו את החירות עליה מורה המצה, ואת השעבוד עליו מורה המרור, כמו שארנו למעלה. זהו הטעם שמצוות הפסח היא על מצות ומרורים יאכלוהו, ובזמן שאין בית המקדש קיים מתקיימת המצה באכילת מצה ומרור מפני הטעם הזה שארנו, כי החירות והשעבוד באים מהקב"ה שהוא אחד, ומי שגאלנו מעבדות לחירות הוא זה ששעבד אותנו לבין האומות. לכן ציוה שנגאל יחד את המצה המורה על החירות ואת המרור המורה על השעבוד, או מהטעם האחר שבארנו, שהמעלה המיוחדת של ישראל שהם שייכים לקב"ה, במעלה זו קנו את החירות ובמעלה זו קנו את השעבוד, הכל כמו שהתבאר.

המרור בזמן הזה אינו חובה מהתורה, משני טעמים: האחד, כי אין זמנו של המרור, המסמל את השעבוד, בזמן החירות. אמנם, כמו שהתבאר, ישראל קנו את מידת השעבוד כאשר קנו את מידת החירות, אך זמן החירות אינו זמן השעבוד. ואף שבזמן שהיה קרב קרבן הפסח הייתה המצווה שהמרור והמצה יאכלו עם הפסח, כדי להורות שאנו שייכים לקב"ה, ומכח שייכות זו, יש קשר בין החירות לשעבוד - אבל כל זה כאשר קרב הפסח, שממעלתו באים החירות והשעבוד, לכן המצה והמרור באים עם הפסח מן התורה. אבל כאשר לא קרב קרבן פסח, אין מקום למרור בזמן החירות, על כן רק חיוב המצה, המורה על החירות, היא מהתורה. ואף שכאמור למי שיש חירות יש שעבוד, אבל אין השעבוד נגזר מהחירות, וכל אחד מהם

גם כשאין מקדש קיים, מצוות מצה ומרור מתקיימות. כי מהקב"ה שהוא אחד החירות והשעבוד

בזמן שמקריבים פסח - מצה ומרור מן התורה, וכשאין פסח - המצה המורה על החירות מן התורה והמרור רק מדרבנן

השעבוד - לתכלית הטוב, על כן המרור טפל לפסח